

Riigikogu muutunud rollist

Riigikogu Toimetiste vestlusringis 22. novembril vaagisid neli Riigikogu liiget Eesti parlamendi arengut viimase kahe aastakümne jooksul.

Vestlusringist võtsid osa Ene Ergma (Riigikogu esimees, Isamaa ja Res Publica Liit), Eiki Nestor (Sotsiaaldemokraatlik Erakond), Jüri Ratas (Riigikogu aseesimees, Eesti Keskerakond) ja Rain Rosimannus (Eesti Reformierakond). Vestlusringi juhtis ja tegi räägitust valiku RiTo peatoimetaja Helle Ruusing.

Parlament pole kummitempel

H. Ruusing: Kuidas on parlament teie hinnangul viimase kahe aastakümne jooksul arenenud? Millised võiksid olla peamised teetähised?

E. Nestor: Parlamendi töö on selle aja jooksul oluliselt muutunud. Aastal 1992 olime olukorras, kus meil oli põhiseadus ja varasem seadusandlus kehtis niivõrd, kuivõrd see oli meie põhiseadusega kooskõlas. Tolleaegse VII Riigikogu töö oli keerulisem. Vaja oli hulgaliselt uusi seadusi vastu võtta ning parlamendil ei olnud eriti aega muude teemadega tegelda. VII Riigikogu oli pigem seaduste koostamise ning ruttu läbiarutamise ja läbivaidlemise kogu. Saadikud olid iseseisvamad, võib-olla tehti rohkem vigu, kuid see-eest oli töö huvitav. Nüüd ei ole Riigikogul enam vaja igal kolmapäeval oma tööd pärast südaööd lõpetada. Siis oli see asjade normaalne käik, mis ei olnud tingitud istungi venitamisest. Praegu on riik palju rohkem valmis, tegeleme enam seaduste muutmise seadustega kui uute terviktekstidega, nagu tookord. Teisest küljest on juurde tulnud Euroopa Liiduga seotud töö.

E. Ergma: Mina võin rääkida oma kogemusest kahe Riigikogu tegevuse põhjal. VII Riigikogu oli kindlasti see, kes ehitas üles karkassi, mille peal olevat hoonet on võimalik kivi kivi haaval paremaks teha. Mõningaid fundamentaalseid seadusi arutatakse praegugi. Näiteks töölepingu seadus tuli arutusele alles selles Riigikogus. Teiseks on suur osa kahe viimase Riigikogu tööst kindlasti seotud täiesti uue teemaga – e-teenustega –, mis on toonud kaasa seadusi, mida enne ei olnudki vaja. Riigikogu arutab varasemast rohkem olulise tähtsusega riiklikke küsimusi. Arutelude ettevalmistamisse on võimalik kaasata laiemat inimeste hulka, sealhulgas spetsialiste väljastpoolt Riigikogu. Siiski olen veendunud, et põhiettekanadjad peaksid olema kas ministrid või Riigikogu liikmed. Üks asi veel, millega tuleks tegelda, kuid milleni Riigikogu ei ole jõudnud: meil on peaaegu 80 valdkondlikku arengukava. Nende arengukavade ellurakendamist peaks parlament rohkem kontrollima.

R. Rosimannus: Olen saanud parlamenti seestpoolt jälgida aastast 2003. Üks asi on kogu selle pika aja jooksul kahjuks muutunud küll. Riigikogu taastekkimise ajal ei küsitud Eesti ühiskonnas, milleks on meil vaja parlamenti. Siis said kõik aru, et meil on vaja oma seadusandlikku kogu, kes ehitaks uuesti üles Eesti seadusandliku ruumi. Aga mingist ajast alates, kusagil Euroopa Liitu astumise ajal, tungib iga päev uksest ja aknast sisse küsimus: milleks on meil üldse vaja parlamenti, milleks on vaja nii suurt parlamenti, miks rahvasaadikud ikkagi ei võiks samal ajal lüpsa ja muru niita, nii nagu nõukogude ajal? Pärast meie esmaste julgeolekumurede lahenemist NATO ja Euroopa Liidu liikmeks saamisega on arusaamine sellest, kui olulist rolli parlament ühiskonnas täidab, minu meelest vähenenud. Seetõttu tuleks hommikust õhtuni selgitada, milleks on parlamenti üldse tarvis: parlament on kõige parem kaitse ühemehetüürannia vastu ja selle vastu, et reegleid ühiskonnas kehtestataks jõuga. Parlamendi alahindamine ühiskonnas tervikuna on tendents, mis minu arvates on negatiivse märgiga ja ohtlik. Paraku lähevad ka

poliitikud sageli kaasa alahindajate vooluga, pisendades parlamendi rolli kogu meie arengu olulise tagajana. Samuti tasuks märkida, et professionaalsete poliitikute osakaal on parlamendis järjest kasvanud, muutume tasapisi tavaliseks Euroopa riigiks. Naljaga pooleks võiks lisada, et minu meelest on parlament muutunud viimastel aastatel ka karskemaks.

J. Ratas: Minul on parlamendi viimast 20 aastat päris raske hinnata, sest olen XI Riigikogus osalenud viimased kolm ja pool aastat. Aga viimase kahe aastakümne sisse ei kuulu ainult Riigikogu, vaid ka viimane Ülemnõukogu. Lühidalt öeldes on olnud järgmised perioodid: iseseisvuse taastamise aeg, seadusloome esimestes Riigikogudes, eeskätt VII Riigikogus, kolmandaks Euroopa Liitu astumise aeg ja neljandaks praegune aeg, kui märksõna on, kuidas olla üks Euroopa Liidu riik ja kuidas selles toimida. Praeguseks on kindlasti välja kujunenud ka teatud tavad, mille alusel Riigikogu töötab. Samal ajal, nagu ka Rain Rosimannus rääkis, on hakanud ühiskonnas tekkima teised küsimused. Kohtumistel tunnetad sageli õhus elektrit: mida sa seal Riigikogus teed, millised on sinu tööülesanded, kuidas sa oma tööd mõõta saad, mida sa seal teinud oled neli aastat? Kuigi ma ei oska öelda, missugune oli Riigikogu 10–15 aastat tagasi, on praegune Riigikogu minu arust väga avatud. Hea on, et siin käib päris palju inimesi ja ekskursioone, on erinevaid kooliõpilastele mõeldud programme. Õige on näidata Riigikogu seestpoolt ja diskuteerida parlamendis parasjagu aktuaalsetel teemadel.

E. Ergma: Peame aru saama: parlament ei ole ainult opositsiooni või ainult koalitsiooni oma. Milline parlament on, sõltub ausalt öeldes meist endast. Võime vaielda, aga kui räägime parlamendist kui institutsioonist halvustavalt, võimendub see meedias ja ühiskonnas. Näiteks väga austatud endine poliitik võrdles Riigikogu kummitempliga. Paljud hakkasidki seda väljendit ebaõiglaselt kasutama. Samal ajal ei märgata, kui palju parlamendi tööst toimub komisjonides, et muuta valitsuse algatatud seaduseelnõud seadusteks. Rääkida samal ajal kummitemplist on imelik, eriti kui iga seaduse kallal on tehtud nii tohutult tööd.

Vastasseis täitevvõimuga

H. Ruusing: Tuleksin tagasi Rain Rosimannuse väite juurde, et ühiskonnast on kadunud arusaam, milleks meile parlament. Eesti on parlamentaarne vabariik, millele me sageli enam ei mõtle. Esiplaanile on paratamatult nihkunud täitevvõim ehk valitsus. Mis aitaks parlamendil oma põhiseaduslikku rolli avalikkuses tagasi saada?

J. Ratas: Kui mingist lahendusest rääkida, siis minu arvates on üks hea näide oluliselt tähtsad riiklikud küsimused, mida Riigikogu XI koosseis on arutanud. Istungi juhataja tutvustab selle küsimuse menetluse korda, ütleb lõpuks, et otsust selle päevakorrapunkti raames vastu ei võeta. Tegelikult oleks see küll asi, mida tulevikus tuleks muuta. Oluliselt tähtsate riiklike küsimuste raames võiks või peaks olema ikka mingi otsus, mille sünd tegelikult eeldab kõigi küsimuste tõsisemat läbiarutamist. See loomulikult suurendab koostööd opositsiooni ja koalitsiooni vahel, et leitaks üksmeel, mida otsustada. Teine asi, mida ka Riigikogus viimastel aastatel oleme arutanud, on see, et Eestit külastavad välisriikide delegatsioonid esineksid ka Riigikogus. Seda on selle Riigikogu ajal mõnikord ka olnud.

R. Rosimannus: Parlamendi rolli vähenemine täitevvõimuga võrreldes ei ole muidugi mingi Eesti eripära. See on juhtunud enamikus parlamentaarsetes demokraatias. Oleme ka eelmise Riigikogu ajal arutanud mõningaid abinõusid, mis selle vastu aitaksid. Paraku on need kõik ebapopulaarsed. Kui tahame tõsimeeli parlamendi suuremat rolli seadusloomes, peab parlamendiliikmetel olema sisulise töö tegemiseks rohkem personali.

Kui võrdleme neid vahendeid, mis on ministril eelnõude ettevalmistamiseks ja Riigikogu liikmel või väiksemal fraktsioonil, siis need ei ole võrreldavad suurused. Kui vaadata suvalist Riigikogu komisjoni, kus on kümme liiget, võib oletada, et nendest pooled on esimest korda parlamendis. Samal ajal peab iga esmavalitu valima endale paratamatult mingi komisjoni, mis ei pruugi olla tema varasema erialaga otseselt seotud. Ja siis tuleb sinna üks eelnõu teise järel, mida on sajad ametnikud ette valmistanud ja mille kohta peab Riigikogu liige hoopis teise valdkonna asjatundjana piiratud aja jooksul esitama oma arvamuse, sõnastama küsimused ning vaidlema nendesamade ametnikega. Sellises olukorras pole lihtsalt võimalik mingit võrdset debatti sisulises mõttes pidada. Kui keegi tahaks tõsiselt võtta parlamendi ja täitevvõimu tasakaalustamist, tuleks võrdsustada ka täitevvõimu ja parlamendi ressursse. Aga ma olen paraku kaugel optimismist, et see võiks leida üleüldist poolehoidu.

E. Ergma: Olen Rain Rosimannusega täielikult nõus, et mängime erinevates kaalu-kategooriates. Hoolimata oma kasinast mehitatusest, muudavad komisjonid valitsusest tulevaid eelnõusid tihti tõepoolest peaaegu tundmatuseni. Parlament võib muidugi hakata tegutsema nii, et me ei võta mõnda halvasti ettevalmistatud seaduseelnõu menetlusse ning ütleme valitsusele, et tehku uus. Kui kusagil peaks tekkima vajadus eelnõu kohe komisjoni tasandil valitsusse tagasi saata, oleks parlament kindlasti rohkem nähtaval. See on üks võimalus, aga ma pole kindel, kas see on kõige mõistlikum.

R. Rosimannus: Teine võimalus, mis on võib-olla natuke realistlikum: ühiskond annab parlamendile eelnõudesse süvenemiseks rohkem aega ega hakka teda halvustama, kui seadusi ei tule nagu Väandrast saelaudu. Lõppkokkuvõttes taandub kogu küsimus ikkagi ressurssidele, on selleks siis aeg või inimesed.

E. Nestor: Kõigepealt peame arvestama, et möödunud 20 aasta jooksul on meie erakonnad tugevamaks muutunud. Kuigi VII Riigikogu liikmed olid võib-olla värvikamad tegelased kui XI koosseisu oma, on seadusloomeks valmis inimesi täna rohkem. Teisest küljest on väga oluline ka poliitiline kultuur, kõik ei ole nii, nagu olema peaks. Näiteks VII Riigikogus ei olnud midagi imelikku selles, et koalitsioonisaadikud saatsid valitsuse eelnõu tagasi, kui nad leidsid, et see ei kõlba. See ei olnud häbiasi ei ministrile ega koalitsioonile, mitte kellelegi. Nüüd võib juhtuda nii, et valitsuse väljapakutud eelnõu jääb parlamenti aastaks, kaheks, kolmeks, neljaks ja ilmub pärast järgmisi Riigikogu valimisi uuesti välja. Ma ei hakka näiteid tooma, aga ka selles Riigikogus on olnud hetki, kus ma täiesti kindlalt kujutan ette, et tollaegne juhatus oleks öelnud valitsusele: ei, selline asi ei lähe läbi. Öelnud lihtsalt, selgelt ja ühemõtteliselt ja keegi ei oleks pahandanud. Kadunud Ülle Aaskivi, keda me kõik hästi mäletame, ütles alati kõigile ministritele, kui uus valitsus ametisse astus, et teie elus ei ole tähtsamat ülesannet kui esinemine Riigikogu ees. Paraku jääb neid poliitikuid, kes seda põhimõtet siiani järgivad, iga päevaga vähemaks. Kuigi ka praeguses valitsuses on kindlasti selliseid inimesi, näeme seal samal ajal ministreid, kes meelsamini saadavad siia oma osakonnajuhatajaid, sest need valdavad eelnõus olevat ainet paremini. Tegelikult peaks parlamendi maine olema kõigi Eesti erakondade, mitte ainult parlamendi liikmete mure. Kas parlamendi avatus tuleb meile kasuks või kahjuks? Arvan, et kasuks. Kui inimesed tulevad ja näevad, kuidas seda tööd tehakse, siis nende arvamus parlamendist ja parlamendisaadikutest on hoopis teistsugune kui nendel, kes loevad ainult pildiajakirjast pealkirju.

Mis on ja mis ei ole arupärimine

H. Ruusing: Mul on veel üks küsimus täitevvõimu kontrollimise kohta. Jääb mulje, et valitsuse kontrollimine, vähemalt avalikult, on rohkem opositsiooni funktsioon. Tõenäoliselt kontrollivad koalitsiooni kuuluvad parlamendiliikmed ka ise oma ministrite

tegevust, aga see ei ole nähtav. Kas siit ei saagi alguse see kummitempli-kujund: valitsus toob eelnõu, koalitsioonisaadikud vormistavad selle kuulekalt seaduseks?

E. Nestor: Kui minister on käitunud koalitsioonipartnerite meelest valesti, teevad nad loomulikult kõik selleks, et viga parandatakse enne, kui meedia ja opositsioon on seda valgustanud. See on loogiline ja arusaadav, nii et jõudu kõigile, kes seda tööd peavad tegema – ja tihti teevad nad seda edukalt. Mis seal salata, olen isegi teinud, ei häbene seda öelda.

R. Rosimannus: Meil on oma ministrite üle väga rutiinne parlamentaarne kontroll, aga see on tõepoolest selline töö, mida ei olegi ette nähtud väljapoole demonstreerida. Iga töönaal algab esmaspäeval sellega, et meie fraktsioon koguneb 9.30 ja 11-ni arutame läbi kogu nädala päevakorra koos ministritega. Kui päevakord on läbi arutatud, räägib iga minister fraktsioonile, mis on tema lähiaja kavatsused seadusloome vallas ja millised on tema päevamured. Kuivõrd meil on suur fraktsioon, on ka temaatilised töörühmad. Kui on mõni kuum teema, siis kõik, keda huvitavad näiteks õigusküsimused, saavad esmaspäeviti kell üks justiitskojas kokku, arutavad kõik õigustemaatilised asjad selles rühmas läbi ja esitavad oma seisukohad konsensuslikuna fraktsioonile. Kõrvaltvaataja seda tööd tõesti ei näe, mis ei tähenda seda, et koalitsiooni ministrid ei pea kellelegi aru andma.

E. Ergma: Meil on umbes samamoodi. Esmaspäeva hommikul kohtuvad ministrid fraktsiooni liikmetega. Ministrid tulevad kohale ka teistel päevadel, kui on vaja midagi pakilist arutada. Sageli ei ole need tõepoolest asjad, mis kohe avalikult välja tuuakse. Sest on mõningaid küsimusi, mis on väga teravad, aga mida tuleb rahulikult arutada. Tahaksin rääkida ka teisest küsimusest, mis puudutab infotundi. Minult on sageli küsitud, miks on infotunni ajal pool saali tühi? Austraalia parlamenti külastades nägin, et infotund on seal natuke teistmoodi kui meil. Meie anname esmajärjekorras opositsioonile võimaluse ministreid küsitleda. Nendel said järjekorras sõna opositsioon ja koalitsioon. Koalitsioon esitas loomulikult mõnusa küsimuse, millele vastates minister sai ennast positiivselt näidata. Kas meie peaksime sama teed minema? Muudatus tähendaks seda, et tulevikus läheks pool infotunni ajast opositsioonilt ära koalitsioonile.

R. Rosimannus: Siiani on olnud juhatuse hoiak, et küsimuste esitamine on opositsiooni eelisõigus ja koalitsioonisaadikute soove küsimusi esitada on pigem tõrjutud.

E. Nestor: Tegelikult kutsuvad ka opositsioonifraktsioonid ministreid oma koosolekule ühest või teisest asjast rääkima, aru andma või midagi arutama palju sagedamini, kui see uudistes kajastub.

J. Ratas: Kui rääkida opositsiooni kontrollist koalitsiooni üle, siis opositsioonile on seadusega antud võimalus esitada kirjalikke küsimusi ja arupärimisi. Infotund kuulub praegu tõesti ümmarguselt 90–95 protsendi ulatuses opositsioonile, mis on väljakujunenud tava. Ka meie fraktsioon on kutsunud asjasse puutuvaid ministreid oma fraktsiooni nõupidamistele. Need kutsed on olnud suuresti seotud eelarveküsimusega, aga ka teiste küsimustega, mis mingil hetkel on aktuaalsed. Kontroll oma fraktsiooni liikmete üle on opositsioonil samamoodi olemas. Meil on fraktsioonis erinevad töörühmad, kus esitatakse seaduseelnõu või arupärimine sünnib. Seal arutatakse see fraktsiooni tasemel läbi ja edasi läheb asi täiskogu saali. Loomulikult on ka arupärimisi, mille üksikud fraktsiooniliikmed soovivad sisse anda, ja see võimalus on neil olemas.

E. Nestor: Minu ettepanek on muuta infotunnid teemakeskseks, et seal oleks kaks-kolm teemat, mida arutada ja ministri käest üle küsida. Enne teatatakse, mis teema on, peaminister võtab vastavalt sellele ministrid kaasa ja siis toimub küsimustega

välgutamine – kiire küsimus, kiire vastus. Kui teemasid on tunni jooksul kaks, siis pool tundi ühele, pool tundi teisele. Aga arupärimise kui institutsiooni oleme minu meelest ise Riigikogus ära lörtsinud. Väga paljudes riikides, näiteks ka Soomes, on arupärimise esitamine ministrile sündmus. Ministrile tehakse arupärimine ja valitakse teema, mis on tõepoolest tähtis. Päringud stiilis, et meie valla ajaleht kirjutas või raadiost öeldi, millele järgneb parlamendisaadiku küsimus, ei ole arupärimine. Minister ei pea tulema rahvasaadikule seletama, mida too lehest luges. Arupärimiseks peab olema ikkagi tõsisem teema.

R. Rosimannus: Poliitiline mälu on sedasorti mälu, mis kipub lühike olema. Kui mõelda veel koalitsiooni kontrollile täitevvõimu üle, siis meil on ka selles Riigikogus näiteid, kus igasuguse opositsiooni osaluseta on minister tagasi kutsutud ja pandud asemele uus. Opositsioonil ei olnud eelmise ministriga mingisugust probleemi, erakond ise otsustas, et on vaja vahetust.

Mida teha, kui saal jääb tühjaks

H. Ruusing: Läheme veel suure saali töö juurde. Põgusalt oli juba juttu, et seadusloome kõrval on väga oluliseks muutunud olulise tähtsusega riiklikud küsimused. Kas asja mõte on selles, et kuulame ära asjatundjad ja asjasse puutuvad inimesed ja ongi kõik või peab arutelul olema ka tulemus? Kas arutelu tulemusena peab midagi muutuma? Kui olid esimesed olulise tähtsusega küsimuse arutelud, oli istungisaal Riigikogu liikmeid täis, mida aeg edasi, seda vähem on saalis küsimuste kuulajaid.

E. Ergma: See sõltub kindlasti arutatavast küsimusest. Seadusega on lubatud, et fraktsioonid võivad üks kord kalendriaasta jooksul algatada olulise tähtsusega küsimuse arutelu. Võib juhtuda, et küsimus, mis tundub ühele fraktsioonile väga tähtis, ei tõmba kaasa teisi fraktsioone. Idee anda ka fraktsioonidele olulise tähtsusega küsimuse algatamise võimalus oli minu meelest väga hea. Enamiku olulise tähtsusega küsimuste arutelusid algatavad alatised komisjonid. Küsimuse algatamisel komisjonis räägitakse see opositsiooni ja koalitsiooni vahel läbi. Mis puutub ideesse, et olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelule peab järgnema otsus, siis ma küsin, mida see otsus tähendaks. Olen näinud küllalt organisatsioone, kus võetakse pidevalt vastu otsuseid vähendada, suurendada ja ei tea veel mida kõike teha. See kõik on muidugi tore, aga kes need otsused lõpuks ellu viib? Otsust otsuse pärast ei ole vaja vastu võtta.

R. Rosimannus: Oluliselt tähtsa riikliku küsimuse arutelu formaadi otsimisel me endiselt alles kobame ja ei ole päris õiget tasakaalu leidnud. See, et algatamise protseduur on muutunud natuke avatumaks, on kindlasti positiivne. Samas kaasneb sellega risk, et fraktsioonid võivad oma õigusi kuritarvitada. Kui nad üritavad valitud küsimuse kaudu ainult oma erakonna teemasid peale suruda, siis see devalveerib kogu riiklikult tähtsa küsimuse arutelu. See on asi, mida tuleks väga põhjalikult kaaluda. Teine on muidugi esinejate pool. Küsin näiteks, kas peaks Riigikogu saalis riiklikult tähtsa küsimuse arutelul esinema inimene, kes kandideeris Riigikogu valimistel, aga ei osutunud valituks? Ma saan aru, kui tegemist on erapooletu spetsialistiga, kellel ei ole poliitilist tausta. Aga kui on tegemist poliitikuga, kes rahva mandaati ei pälvinud, tekib küsimus, mille poolest siis parlamendisaali kõnepult erineb mis tahes konverentsisaali kõnepuldist Tallinnas? Kasutame liialt vähe raportit institutsiooni. Minu ettepanek oleks kõigepealt komisjonis selgeks vaielda, missuguse küsimuse kohta oleks vaja koostada põhjalik raport. Kui komisjon otsustab, et raportit on vaja, määrab ta raportööri. Hiljem arutab komisjon raportit läbi ja kui see on piisavalt tähtis teema, on raport aluseks oluliselt tähtsa riikliku küsimuse aruteluks suures saalis. Siis oleks asjal teistsugune kaal, ei juhtuks nii, et keegi

saab ennast lihtsalt prožektorite valguses näidata mõnikord täiesti kergekaalulises küsimuses.

J. Ratas: Arvan, et riiklikult olulised küsimused on andnud Riigikogule palju juurde ja isiklikult toetan seda, et väljastpoolt Riigikogu kutsutakse esinema oma ala asjatundjaid. Hinnang, kas keegi on või ei ole hea spetsialist, on alati väga subjektiivne. Tegelikult saavad Riigikogu liikmed ja fraktsioonid arutelu käigus öelda alati välja oma poliitilised seisukohad, mida fraktsioonide esindajad harilikult ka kasutavad. Suuri debatte läbirääkimistel tõesti ei ole, lisaks fraktsioonide esindajatele soovivad midagi öelda üksikud saadikud. Probleem on, mis saab sellest olulise tähtsusega küsimusest edasi. Seetõttu tulen tagasi mõtte juurde, et juhtivkomisjon peaks alati suutma välja pakkuda ka otsuse eelnõu. Kui tõstatatud probleemid on riiklikult olulised, on tähtis teada, kuidas nendega edasi tegeldakse ja neid edasi lahendatakse. Praegu on ainult hea lootus, et juhtivkomisjon võtab arutelu käigus välja toodud erinevad seisukohad hiljem uuesti üles ja püüab neid seadusemuudatuste tegemisel arvestada.

E. Nestor: Kõigil nendel uutes vormides üritustel osalejana pean ütlema, et mulle on kõige sümpaatsem niinimetatud Valge saali vorm, kus komisjon teeb mingil teemal avaliku istungi. Küsimus ei ole ainult selles, et nii muutuvad rahvasaadikute ja erakondade seisukohad vastaval teemal kuulajatele arusaadavamaks. Teistpidi on sinna tulnutele tähtis, et nad on saanud Riigikogus käia ja öelda, mida nad arvavad. Riiklikult tähtsate küsimuste arutelu puhul ei ole oluline, keda Riigikogu istungisaali esinema kutsuda või mitte, see on kümnendajärguline teema. Tegelikult saab riiklikult tähtsat küsimust arutada nii otsuseta kui ka otsusega. Kunagi ei ole keelatud komisjonides otsust ette valmistada, see on nende endi teha. Varem olid erakondade võimalused tähtsa küsimuse arutelu algatada piiratud. Kui see luba anti fraktsioonidele, oli kõigil hirm, et erakonnad kasutavad seda mitte riiklikult tähtsa küsimuse aruteluks, vaid oma tribüünina. Ja seda nad teevadki. Kui suures saalis arutame mõnda tõesti riiklikult tähtsat küsimust, on saal inimesi täis. Aga kui mõni erakond kasutab seda oma tribüünina, olen mina väga keerulise valiku ees. Kui ma saali ei lähe, näitaks see minu suhtumist teemasse, et see ei ole oluline. Miks pean istuma teise erakonna koosolekul, kus partei esimees vastab parteiliikmete varem valmis kirjutatud küsimustele? Pidagu oma koosolekut, kui nad said selle võimaluse seda istungisaalis pidada, mina sinna ei lähe. Kahjuks on lisandunud ka see, et komisjonid on hakanud kasutama riiklikult tähtsa küsimuse arutelu komisjoni esimehe tribüünina. Peame selle asja mingi regulatsiooni kaudu paremini paika panema.

Kus on poliitikas mugavam

H. Ruusing: Järgmise küsimuse esitaksin koalitsiooni ja opositsiooni suhete kohta. Kui mugav on olla koalitsioonis või opositsioonis?

E. Nestor: Mina võin öelda, ma olen igal pool olnud. Ebamugav on mõlemal pool. Opositsioonis on väga keeruline oma mõtteid ellu viia, kuigi mitte võimatu. Koalitsioonis olles seisneb keerukus selles, et pead jõudma koalitsiooni nimel kokkuleppele kõigis küsimustes. Mõnikord on seda teha keeruline ja mõnikord peaaegu võimatu. Ebamugavused on erinevad, aga mugav ei ole kumbki pool.

E. Ergma: Ilmselt oleks mugav võimul olla, kui kogu võim oleks ühe partei käes, samal ajal opositsioonis olla oleks väga ebamugav. Kui meenutada toredaid raamatuid “Jah, härra minister”, “Jah, härra peaminister”, siis isegi partei enda sees võib olla kellelgi mugav ja kellelgi ebamugav. Loomulikult on koalitsioonis selles mõttes parem olla, et saad ikkagi ellu viia asju, mida tahad. Aga samas – minu armastatuim kosmoseteema käivitus siis, kui olin opositsioonis.

J. Ratas: Opositsiooni poole pealt vastates ei ole mugav, kui toodad kogu aeg mõtteid ja eelnõusid, aga tegelikult saab neist seaduseks alla ühe protsendi, mida on väga vähe. On küllalt näiteid, kus opositsiooni ettepanek saadetakse tagasi põhimõttel, et vale mees ei saa õiget asja teha. Teatud aja möödudes esitab sama ettepaneku koalitsioon ja see tehakse ära. Kokkuvõttes on see poliitiline punktikogumine. Opositsioonis ei ole kindlasti mugav olla, sa ei saa oma poliitilisi eesmärke täita.

R. Rosimannus: Ma ei ole Riigikogu liikmena opositsioonis olnud, aga enne seda nõunikuna erakonna juures töötades olime päris pikka aega opositsioonis. Koalitsioonis olles on vastutus suurem kui opositsioonis, opositsioonis on sõnadega ümberkäimisel vabadust rohkem kui koalitsioonis. Opositsioonis kulub energiat vähem, mille ilmekaks näiteks on kas või Riigikogu ööistungid: selleks et opositsioon oma pressingut saaks jätkata, aitab kahe inimese ärkvel hoidmisest, samas selleks et koalitsiooni tahe peale jääks, on vaja hoida valmisolekus vähemalt 51 inimest.

H. Ruusing: Kas praeguseks on koalitsioon ja opositsioon juba niivõrd polariseerunud, et kui oled opositsioonis, siis koalitsiooniga kokkuleppeid saavutada on ikka väga keeruline?

J. Ratas: Arvan, et polariseerumine erakondade vahel on kindlasti palju suurem kui Eesti ühiskonnas tervikuna. Tegelikult võime ikkagi väga selgelt öelda, et parlamendis on nn teerulli osakaal ääretult suur ning koostööd ja ühisosa otsimist ääretult vähe. Aga koostööd saab algtada alati tugevam pool. Ja antud kontekstis on alati kõige tugevam koalitsiooni pool.

E. Ergma: Mulle meeldis meie opositsiooni reaktsioon, kui jäime vähemusvalitsusse ja otsisime toetajaid opositsioonist. Mida tähendab vähemusvalitsus? See tähendab, et tuleb leida toetajaid ja arvestada nende soovidega. Kuna toetajaks oli tihti roheliste erakond, siis langes nende peale opositsiooni turmtuli. Konsensusdemokraatia, mida näiteks on väga kaua kasutanud Taani vähemusvalitsused, on minu jaoks kõige sümpaatsem. Aga kordan: vähemusvalitsusel tulebki otsida toetajaid ja kokkuleppeid.

R. Rosimannus: Just sellesama vähemusvalitsuse kogemuste põhjal ei julgeks mina kindlasti öelda, et kokkulepete saavutamine oleks täiesti võimatu. Osalisena protsessis, mis puudutas pidevaid koostöölabirääkimisi rohelistega, julgen öelda, et need ei olnud kindlasti lihtsad, aga seal ei olnud ka midagi ületamatult rasket. Kui mõlemal pool on tahe leida ühisosa, siis Reformierakonna kogemus ütleb, et koostööd on võimalik teha kõigi parlamendis olevate Eesti erakondadega.

E. Nestor: Minu meelest on meil praegu siiski enamusvalitsus, ainult et ühele erakonnale ei ole antud ministrikohti. Klassikaline vähemusvalitsus teeb ühekaupa koostööd kõigi opositsiooniparteidega, kaupleb, lepib ühe teema kokku ühega, teise teisega, kolmanda võib-olla kõigiga. Aga meil on ikkagi selgelt üks erakond ja üks fraktsioon Riigikogus, kes valitsust toetab. Samas teistpidi ma ei saaks öelda, et opositsioonis olles ei ole võimalik oma mõtteid ellu viia. Päris nii see ei ole. On küllalt kordi, kus käid, räägid ja põhjendad ning vastu võetakse mitte ainult sinu muudatusettepanek valitsuse eelnõusse, vaid isegi su eelnõu. Sellist suhtumist võiks muidugi olla rohkem – kui ettepanek on mõistlik, kuigi tuli valelt poolt, võetakse see ikkagi arvesse. Samas näeme tihti, nagu Jüri Ratas juba ütles, kuidas opositsiooni eelnõu põrgatatakse kõrvale ja siis tuleb valitsus poole aasta pärast täpselt samasuguse ideega uuesti välja. See ei ole päris viks ja viisakas. Aga ei saa öelda, et nii oleks iga ideega, mille opositsioon välja käib.

R. Rosimannus: Kas oled sellega päri, et praeguses Riigikogus on koostöö palju mõistlikumal alusel kui eelmises?

E. Nestor: Jah, seda küll. Selles kogus on mõistlikum. Põhiliselt on see koostöö mõistlikum olnud ikkagi eelnõude raames, kus opositsiooni ettepanekuid on arvestatud minu meelest päris selle Riigikogu koosseisu algusest saadik suuremal määral kui varem.

Imesid ei maksa oodata

H. Ruusing: Parlamendilt oodatakse vahel justkui imet. Oodatakse, et ta tõstataks kaugelevaatavaid sügavaid arutelusid, piltlikult öeldes ütleks, mis on Eesti Nokia. Kas need on üldse reaalsed ootused? Kas parlament kunagi üldse suudab olla n-ö kõige esimene ja kõige targem või ta ikkagi suuresti reageerib sellele, mis antud hetkel meie ümber toimub?

E. Ergma: Soome Nokiat ei mõeldud välja Soome Eduskunnas, seetõttu oleks natuke imelik loota, et meie parlament mõtleb välja mingisuguse fantastilise asja. Parlament peab oma tegevusega looma majanduskeskkonna, kust see Nokia võiks tulla. See on parlamendi asi. Aga et ta hakkaks ütlema, mida tuleb teha, mina nii optimistlik ei ole.

E. Nestor: On juba ammu selge, et meie parlament võiks rohkem tegelda tulevikku vaatavate teemadega. Me tegeleme sellega poliitilisel tasandil üldse liiga vähe. Ka riigil on hulk strateegiaid, mis pärast vastuvõtmist unustatakse ning millest jääb järele ainult koostamise rõõm ja ministri rõõm pressikonverentsil esineda. Ainus sisuline dokument, mis kohustuslikus korras alati ümbermuutmisel käib, on riigieelarve strateegia. Tegelikult võiksimme rohkem tulevikku puudutavate teemadega tegelda tulevikukomisjonis, mida me oleme välja pakkunud. Meie idee kriitikud ütlevad selle peale, et siis käivad seal koos mingid mehed ja vaatavad nii kaugemale tulevikku, et unustavad oleviku. Tegelikult peaks Eestis strateegiatega rohkem tegelema.

R. Rosimannus: Lootus, et parlament mõtleb välja mingi särava, ainsa ja kõige tähtsama idee, ei ole mitmel põhjusel õigustatud. Me oleme nii väike rahvas. Oleks tore, kui selline idee sünniks parlamendis, aga kui see sünnib ka kusagil parlamendist väljaspool, on sama hea. Mis puudutab arengukavasid, siis oleme pidevalt öelnud, et meie väljakujunenud valimisrütm segab suurel määral poliitikutel rahulikumalt arutleda ja tegutseda. Olukorra muutmiseks oleme välja pakkunud erinevaid valimisreformi variante. Kui need selles Riigikogus toetust ei leia, jätkame nende pakkumist ka järgmises Riigikogus. Vähendamata valimiste arvu, oleks mõistlik suurendada nende aastate arvu, kui ei pea mõtlema valimistele. See on võimalik. Oleme alati arvanud, et kõik praegused Riigikogu alatised komisjonid peaksid olema mitte mineviku- ja olevikukomisjonid, vaid tulevikukomisjonid, kes suudaksid mõelda oma valdkonnas kaks sammu ette. Mingisse superkomisjoni, kes mõtleb kõigi valdkondade tuleviku peale, me lihtsalt ei usu.

J. Ratas: Hakkasin mõtlema, kas seadusloome käib ajal järgi või ajast ees, näiteid on nii ja naa. Näiteks liiklusseadus, mille Riigikogu hiljuti vastu võttis, on oma suhtumises ajast ees. Fraktsioonide koostöös on Riigikogu alati tegelnud teemadega, mis on tähtsad täna ja võib-olla veel tähtsamad homme. Haridusteemad, omavalitsuse ja riigi suhted, majandusküsimused. Sellist imet, et meile tuleb kingikotiga jõulumees ja ütleb, et siin on nüüd see idee, millega peame hakkama järgnevatel kuudel või järgmises koosseisus tegelema, ei maksa oodata.

Valija ei unune päevakski

H. Ruusing: Kui sageli olete nelja aasta jooksul parlamendis olles tundnud, et inimene tänavalt, Eesti valija konkreetselt teie tegevust mõjutab? Või ei ole seda üldse tundnud?

E. Nestor: Ma ei kujuta seda teistmoodi ettegi.

H. Ruusing: Iga otsust tehes mõtlete valija peale?

E. Nestor: Arvan, et iga otsust tehes ma kindlasti selle peale ei mõtle, küll on aga neid eelnõusid ja ideid, mis tulevad valijatelt. Mul on alati tuua klassikaline näide, kui olen ühe telefonikõne peale koostanud seaduseelnõu, mille Riigikogu poole aasta jooksul vastu võttis. Ja muuseas, tubli mees oli, helistas pärast tagasi, ütles aitäh. Selles ei ole midagi imelikku. Tänapäeva infoajastul on meie valijad, kes asja jälgivad ja huvi tunnevad, väga aktiivsed, mida kinnitavad nii vastukajad saadikutööle kuni reageeringuni sellele, milline oli sinu kehaasend poliitilise debati saates "Foorum". See on minu meelest täiesti igapäevane asi.

R. Rosimannus: Mina võin samamoodi öelda. Näiteks omal ajal oli kella keeramine see teema, mille kohta üks minu lähisugulane ütles, et lõpetame selle jama ära. Ja me lõpetasimegi selle jama ära. Siis läksid teised inimesed ilmselt teiste erakondade juurde ja kinnitasid, et sellel äralõpetamisel on palju miinuseid ning seejärel muudeti kõik jälle tagasi. Või võtame audiitorite vanusepiiri, mille asjus inimene pöördus minu poole. Kuivõrd vastav eelnõu oli parasjagu menetluses ja selle muutmine oli võimalik, siis nüüd enam seda vanusepiiri ei ole. Nüüd hiljutine näide – kodus sünnitamise reguleerimine, mille panime oma valimisprogrammi sisse, kuna selles Riigikogus seda teha enam ei jõua. Arvan, et väga paljude jaoks on see tähtis asi.

H. Ruusing: Ning valija ei unune päevakski?

R. Rosimannus: Ei, nad ei lase sellel õnneks juhtuda.

J. Ratas: Tänapäeval kirjutavad paljud inimesed poliitikutele, et need ja need ideed on nende jaoks tähtsad ja nad loodavad, et nende ideed leiavad poliitikute platvormis kajastamist. Selline aktiivne suhtlemine valija ja Riigikogu liikme vahel on olemas. Usun, et iga poliitik mõtleb otsuste ja ettepanekute tegemisel selle peale, mida ta on kuulnud rahvakoosolekul, mida on rääkinud sõbrad ja erakonnakaaslased ning kodused. Sageli on ettepanekud erinevad, aga nendest tulebki välja selekteerida parim.

E. Ergma: Muidugi mõjutab meid inimeste arvamus. Viimane küsitlus, mille meie erakond tegi ning millele 60 000 inimest vastas, pakkus paljude asjade kohta väga huvitavaid vastuseid. Kui kohtun inimestega, on selgunud, et mõnele küsimusele ei osatud vastata. Näiteks vastasid noored pered, et nad ei mõtle veel pensioni peale ega sellele, kas pensione on vaja tõsta, vaid arvavad, et tuleks rohkem tegelda noorte inimestega. Maamaksu küsimuses oli samuti palju erinevaid arvamusi olenevalt sellest, kus inimene elab, Tallinnas või kusagil mujal. Vastanute arv oli minu jaoks väga suur. Kõik vastanud ei olnud pensionärid, nagu mõned arvasid, palju oli just tööeas inimesi. Kõige vähem oli alla 18-aastasi. Aga tähtis ei ole ainult see küsitlus. Mööda Eestimaad ringi liikudes esitatakse igasuguseid huvitavaid küsimusi ja mõtteid, mida kõiki tuleks arvestada.